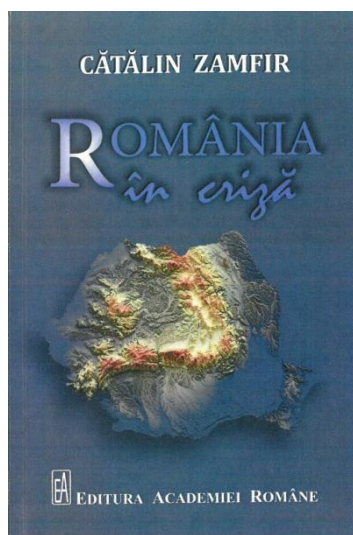

O teorie sociologică a crizei sociale
Cătălin Zamfir, *România în criză*, Editura Academiei Române, București, 2023

Distinsul academician Cătălin Zamfir este fondator al Institutului de Cercetare a Calității vieții, cu remarcabile contribuții la dezvoltarea sociologiei, atât în plan academic cât și în cercetarea sistemului și a dinamicii sociale contemporane, coordonator de programe de investigare socială, sistemică cu analize și strategii atât la nivel macro și microsocioal. În acest context, rememorez lucrările celui de-al-II-lea Congres Național de Sociologie și Asistență Socială, desfășurate la Universitatea din Oradea, în anul 2003, inițiat de profesorul domnia sa, cu tema „Starea Societății Românești”¹.

Preocuparea pentru starea societății românești a luat forma unei lucrări publicată în 2023, în care realizează o analiză a crizei în care a intrat România în ultimele trei decenii. Acest volum, profesorul Cătălin Zamfir a abordat direcțiile de dezvoltare a sociologiei ca disciplină, sistem de învățământ și profesie, analizând dezechilibrele în dezvoltarea sociologiei și a științelor sociale sectorial, subdezvoltările sociologiei, precum: capacitatea redusă a acesteia de a oferi analize satisfăcătoare proceselor sociale macro, riscul pierderii

contactului cu disciplinele sociale sectoriale, care au cunoscut o explozie în ultimii ani, nevoia depășirii realității existente pentru elaborarea unei paradigme a schimbării sociale devenind o știință constructivă, oferind un dezechilibru între paradigma reactivă și paradigma constructivă; sociologia tinde să se axeze pe latura metodologică a analizei realității sociale dar e mai puțin preocupată de analiza societății globale, a prognozei, a proiectării schimbării; apare astfel necesitatea adaptării stării statului sociologiei în consens cu evoluția societății, devenind un câmp al dezvoltării masive a aplicațiilor practice în dezvoltarea științelor sociale sectoriale; nevoia formării profesionale a sociologilor, depășirea alocării artificiale a locurilor la admiterea în facultăți.

Profesorul Cătălin Zamfir recunoaște, după 20 de ani, faptul că acest studiu „a pornit din nevoia de a clarifica criza în care România a intrat... dar și din nemulțumirea față de două practici din sociologia românească actuală, una empirică și una teoretică”: prima oferă o „explozie” a „tabelelor, fără impact asupra schimbării sociale”, a doua, o preluare a cercetărilor sociologice occidentale, care sunt ideologice, polemice, fără a genera soluții pentru schimbarea socială, îndeosebi în perioade de crize (p. 5).

Autorul analizează palierele socio-economice, geopolitice care au instalat criza în ultimii 3 ani, trecând în revistă modurile, paradigmele oferite de „teoria crizei în sociologie”, sintetizând „trei paradigme ale crizei sociale”³: în paradigma acțiunii sociale, în paradigma sistemelor sociale și în paradigma sociologiei constructive: alternative, evaluarea alternativelor, alegerea dintre ele (pp. 12-22).

Autorul analizează apoi „metodele de dezvoltare socială în Europa” și competiția dintre ele, depășirea abordărilor clasice liberalism și social democrație. În acest sens, țările aflate în tranziție pot opta între un model real, oferit de țările occidentale, liberal, în cadre naționale, „cu orientare moderat prosocială” și, respectiv, „modelul de Societate ideală”, neoliberal, mondialist (pp. 23-29). Această dihotomie se regăsește și evoluția României, după 1990, în procesul tranziției românești, iar studiul de față evidențiază manifestarea în România a celor două viziuni, respectiv: „Schița privind strategia înfăptuirii economiei de piață în România” adoptată în 1990 de guvern, însoțită de 41 de legi în intervalul 1990-1992 (pp. 30-33), și viziunea mondialist-neoliberală: FMI și Banca Mondială au generat un program de reforme radicale de tip neoliberal. În context, autorul prezintă o analiză a tranziției României cu specificul acestei, pe etape, indicatori, efecte economico-sociale, pe sectoare și domenii (pp. 32-35).

Analiza se îndreaptă spre „reforma Statului: Stat mare sau Stat mic?”, în baza unor indicatori relevanți: venituri fiscale, cheltuieli publice, protecție socială. Aceași matrice este aplicată și în analiza „Stării sociale obiective a comunității românești” (pp. 51-58), analiză pe indicatori, obiectivi și subiectivi, cu dinamica lor, valorile, efectele lor asupra grupurilor sociale vulnerabile.

Un capitol special în acest studiu este alocat sărăciei și polarizării sociale, explozivă după 1990, care a făcut obiectul unui program de evaluare națională a acesteia în cadrul ICCV, coordonat și lansat în 1994, un adevărat program de monitorizare a acestui proces, comparativ cu țările europene. Se constată că țările europene compensează deficitele economice cu politici sociale, având o orientare politică prosocială mai accentuată (pp.71-82)

Autorul centrează analiza pe politicile sociale în domeniul sărăciei: Programul Emil Constantinescu,

Programul Adrian Năstase (Planul Național Antisărăcie și Persoane a Incluziunii Sociale (CASPIȘ); Decizia guvernului Tăriceanu de desființare a CASPIȘ), costurile tranziției în polarizarea socială, costurile tranziției prăbușirea multor indicatori importanți ai calității vieții.

Analiza este completată de evaluarea *stării subiective* a României, prin indicatori de satisfacție (globali și pe sfere), interpretarea datelor subiective – individuale și statistice – pentru detectarea stării de normalitate, anormalitate, criză (pp. 83-90).

Valoarea analizei sociologice a profesorului Cătălin Zamfir se regăsește profund în evidențierea – științific argumentată – a stării subiective a României în perioada de tranziție: „Starea de normalitate sau de criză?” (pp. 91-112). ICCV a elaborat 13 evaluări ale calității vieții pe 21 ani, pe eșantioane naționale reprezentative pentru evaluarea calității vieții. El a utilizat 39 indicatori, clasați în 4 categorii, care au oferit, prin baza de date imensă, o imagine extraordinară a modului în care oamenii au traversat această perioadă de criză, cum s-au raportat la sinele lor, la semenii lor, la comunitatea în care trăiesc. Categoria A se referă la comportamentele vieții imediate, care depind de ei înșiși; categoria B – la comportamentele ale vieții imediate care depind de factori externi; categoria C – la calitatea conducerii țării și la consecințele ei asupra oamenilor; categoria D – la condițiile colective de viață generate de structuri instituționale stabilite. Concluziile studiului oferă imaginea elocventă, științific detectată, a modului în care oamenii au parcurs tranziția și crizele multiple: „pe baza datelor culese de ICCV, rezultă, fără echivoc, că starea de spirit a românilor în primii 21 de ani de tranziție a fost majoritar negativă față de schimbările social-economice produse” (p. 92).

În contextul în care ICCV a sistat evaluările globale asupra tranziției românești în 2010, autorul studiului a

utilizat datele instituțiilor de sondare a opiniei publice. Cele oferite de IRES confirmă, prin studii anuale, *starea subiectivă* a României între 2010-2023, în baza indicatorilor calității subiective a vieții (pp. 112-117).

Concluzia este categorică: *România este într-o stare de criză* (pp. 118-123). Crizele care o compun sunt: criza economică, care necesită o reconstrucție structurală, pe baza unei viziuni economice a unei noi strategii și a unei noi politici de dezvoltare; criza socială, marcată prin demoralizare cronică, accentuarea sărăciei, polarizarea socială; criza statului, a „statului mic și gras”, birocratizat, disfuncțiuni în sistemul juridic, funcționarea serviciilor sociale; criza democrației, marcată de instabilitate politică, fracturi între comunitate și stat.

Ieșirea din criză e consonantă cu această nouă viziune susținută de comunitate, cu elaborarea unui program de depășire a crizei prin dezvoltare social-economică. În acest sens, profesorul Cătălin Zamfir propune patru puncte ale strategiei ieșirii din subdezvoltare:¹⁴ o conștiință colectivă a dezvoltării, o schimbare de viziune politică centrată pe dezvoltare, cristalizarea unei strategii de dezvoltare social-economică a țării și regândirea statului și a funcțiilor sale (pp. 124-125).

Avem în față o carte care oferă o viziune, o nouă paradigmă socială, economică, politică asupra crizelor contemporane, cu aplicație la societatea românească, la crizele tranziției noastre.

Doru TOMPEA